

Date noi referitoare la heraldistul József Sebestyén Keöpeczi și Stemele județelor din Transilvania*

Ana-Felicia Diaconu

Keywords: *Interwar Heraldry; Districtual Coats-of-Arms; József Sebestyén; the Heraldic Consultative Commission*

Activitatea Comisiei Consultative Heraldice, organism care a funcționat în perioada interbelică producând armorialul teritorial bine cunoscut în prezent, a constituit obiectul cercetării heraldiștilor în multe rânduri, evidențiindu-se pe rând principiile care au stat la baza stemelor oficializate¹ (respectul față de tradiția heraldică, un sistem heraldic uniform etc., eliminarea simbolurilor heraldice care marcau stăpânirea maghiară sau austriacă asupra teritoriilor românești), componența comisiei de-a lungul timpului², opțiunea pentru o serie de aspecte de artă heraldică, stemele propriu-zise rezultate³, minusurile etc.

Nu se cunoaște însă aproape nimic despre o eventuală contribuție a heraldistului József Sebestyén Keöpeczi, fie ea și indirectă, la procesul de elaborare a stemelor teritoriale interbelice, îndeosebi a celor județene, steme pe care le avem în vedere în contribuția de față. Studiul nostru se raportează la un număr de 19 steme identificate la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București într-un dosar singular intitulat *Stemele județelor din Transilvania*, aflat într-o colecție de materiale diverse⁴. Compozițiile au fost executate alb-negru pe hârtie pânzată albă, însă cu smalturile heraldice redată convențional. Majoritatea sunt semnate de autor, în maniera cunoscută – prin intermediul inițialelor figurate de obicei la baza scuturilor sau în cadrul elementelor exterioare ale acestora, amplasate în registrul inferior. În acel fel, paternitatea compozițiilor este clară. Nu același lucru se poate spune și despre descrierile care le însoțesc pe revers, aspect asupra căruia vom reveni în continuare.

Modul de prezentare al stemelor – izolate de alte documente – face dificilă încadrarea lor cronologică cu exactitate și contextul precis în care au fost alcătuite. Procesul de elaborare a stemelor județelor în perioada interbelică a debutat în 1921,

---

* Comunicare în cadrul celui de-al XVIII-lea Congres Național de Genealogie și Heraldică, Iași, 10-12 mai 2018, Institutul Român de Genealogie și Heraldică "Sever Zotta".

¹ Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, București 1977, p. 159-162, 192; Idem, *Evoluția armeriilor Țărilor Române de la apariția lor și până în zilele noastre (sec. XIII-XX)*, Brăila 2005, p. 402-407.

² Constantin Moisil, *Comisiunea Consultativă Heraldică*, "Revista arhivelor" 1 (1924-1926), 1-3, p. 260-261; Idem, *Comisiunea Consultativă Heraldică*, "Revista arhivelor" 2 (1927-1929), 4-5, p. 453-454; Biblioteca Academiei Române (în continuare, BAR), I. C. Filitti, Mss. A 2026, p. 2-5.

³ Maria Dogaru, *Din heraldica României*, București 1994, fig. 96-355.

⁴ SANIC, *Colecția Materiale diverse*, ds. 153, 19 file.

când a demarat activitatea Comisiei Consultative Heraldice și s-a încheiat la 6 octombrie 1928, când au fost oficializate prin decret regal⁵ toate stemele județene, elaborate de aceasta. În acest interval de timp poate fi plasat, generic, momentul alcătuirii lor.

Este un fapt știut că încă din primăvara anului 1921, Sebestyén s-a aflat în București, invitat fiind – la recomandarea lui Alexandru Tzigara Samurcaș, cel care în timpul războiului salvase patrimoniul Muzeului Național Secuiesc – să elaboreze stema României Mari. În memoriile sale, Tzigara-Samurcaș consemnează destul de detaliat cum s-au întâmpnat lucrurile:

“Întors în țară, unde mi-am reluat atât prelegerile cât și activitatea la Muzeu, am fost numit în Comisia pentru stabilirea noii steme a țării, în privința căreia era mare neînțelegere și nepricepere. Desinatorul însărcinat provizoriu era așa de puțin în curent cu stilul heraldic, încât căuta să deseneze după vulturii împăiați de la Antipa, tipul viitoare steme. Punând pe Rege la curent cu confuzia în care se dezbăteau membrii Comisiei, fui autorizat, cu consimțământul ministrului de interne Argetoianu, să angajez pe specialistul heraldic Iosef Sebestyen, din Chepețul transilvănean, care între alte lucrări, era și autorul stemei noi a Olandei.

Venind în țară, prezentat Regelui, cu care a avut o interesantă convorbire în materie, el a lucrat, într-una din Camerele Fundației Carol I, diferite schițe din care apoi s-a hotărât stema definitivă, al cărei original în ulei, semnat de autor, a rămas în păstrarea Fundației”⁶.

Stema a fost adoptată în 23 iulie 1921. Desenul heraldic al acesteia, în cele trei variante oficializate, a apărut în Monitorul Oficial nr. 92, din 24 iulie 1921, iar desenul stemei mari, cu semnătura autografă a autorului – *J. Sebestyén de Keöpecz* – a fost publicat în cotidianul “Universul” din aceeași zi și în revista “Ilustrația”⁷.

După acest moment, Sebestyén s-a bucurat “de cea mai înaltă recunoștință”⁸ din partea regelui, reginei, șefului Casei Regale și de multe alte încredințări” după cum îi mărturisea prietenului său, paleograful Emil Jakubovich⁹ de la Muzeul Național Maghiar într-o scrisoare trimisă acestuia din Chepeț, la 7 decembrie 1921¹⁰.

⁵ Decretul regal a fost publicat în “Monitorul Oficial” nr. 222 din 6 octombrie 1928.

⁶ Alexandru Tzigara-Samurcaș, *Memorii III. 1919-1930. Lupta vieții unui octogenar* (ed. C. D. Zeletin), București 2003, p. 92-93; Anca Podgoreanu & Geta Costache, *Alexandru Tzigara-Samurcaș (1872-1952): biobibliografie adnotată*, București 2004, p. 190. În afară de aceste mențiuni referitoare la exemplarul original în ulei, care ar fi fost depus la arhiva Fundației, nu se cunoaște ce s-a întâmplat mai departe cu stema amintită.

⁷ A. Szekeres, *József Sebestyén Keöpeczi, autorul stemei României din 1921*, în Mihai Dim. Sturdza la 80 de ani. *Omagiu* (ed. Mircea Ciubotaru & Lucian-Valeriu Lefter), Iași 2014, p. 920.

⁸ O dovadă în acest sens o constituie acordarea Ordinului Coroana României, în grad de ofițer.

⁹ Emil Jakubovich (1883-1935), paleograf, academician; în perioada 1905-1935 a lucrat în cadrul Muzeului Național de la Budapesta.

¹⁰ Scrisoarea a fost publicată în publicația “Könyvesház”, Cluj, 2, 2, p. 7-8. Republicată de Sas Péter, *A heraldikus Koepeczi Sebestyén József élete és munkássága*, Miercurea Ciuc 2011, I, p.

Între aceste încredințări pot fi menționate¹¹: desenarea schițelor pentru monedele de 1, 2 și 5 lei folosite în perioada interbelică¹² [fig. 1]; elaborarea stemelor membrilor dinastiei, informație la care face trimitere și Tzigara Samurcaș într-o scrisoare către Ghe. T. Kirileanu, bibliotecarul Casei Regale la 29 decembrie 1921, în care îl roagă să îi trimită domnului Sebestyén din Chepeț (Baraolt) câteva cărți necesare pentru realizarea armelor private ale regelui¹³; proiectarea stemelor de pe mantia regală și a reginei; însărcinarea de a pregăti statututul unei Societăți de heraldică și genealogie, a cărei înființare, sub patronajul regelui, se dorea, sens în care îi adresează lui Emil Jakubovich rugămintea de a-i trimite un astfel de statut¹⁴.

(Fig. 1, Sursa: P. Sas, *op. cit.*, I, p. 46)

Momentul coincide cu perioada în care nu de multă vreme, la 15 octombrie 1921, se ținuse prima ședință a Comisiei Consultative Heraldice, condusă la vremea

127-129. Fragmente au fost reproduse și de Ádám Kónya, *Stema României și heraldistul József Keöpeczi Sebestyén*, "Acta Siculica", 1995, p. 343-344.

¹¹ P. Sas, *op. cit.*, I, p. 47.

¹² George Buzdugan & Octavian Luchian & Constantin I. Opreșcu, *Monede și bancnote românești*, București 1977, p. 265, fig. 86 – moneda de 1 leu, unde autorii precizează la descriere: "Av Stema țării. Desen nou. Deasupra ROMÂNIA. Dedesubt milesimul 1924. În părți câte trei stele; Rv Deasupra "BUN PENTRU", în centru val. nomin. 1/LEU. Dedesubt ghirlande din spice de grâu; figura 87 – moneda de 2 lei, similară cu figura 86, dar cu valoarea nominală de 2 lei".

¹³ A. Podgoreanu & G. Costache, *op. cit.*, p. 194. În legătură cu stemele întrebuițate de familia regală română, a se vedea M. Dogaru, *Tipare sigilare aparținând suveranilor României din perioada 1866-1947*, București 1999 și Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Steme din emblemele unor matrice sigilare care au aparținut suveranilor României (1867-1947)*, Brăila 2015.

¹⁴ P. Sas, *op. cit.*, I, p. 48.

respectivă de Dimitrie Onciul. În primele patru luni, după cum consemnează Constantin Moisil în cronicile privind activitatea Comisiei, publicate în “Revista arhivelor”¹⁵, ca de altfel și raportul lui Ioan C. Filitti din anul 1938, “comisia a strâns oarecare informații în vederea lucrărilor ce i se încredințaseră și a dat avize, cerute de minister, cu privire la întrebuintarea stemei”¹⁶.

Abia în decembrie 1922 a început întocmirea stemelor județelor. Filitti menționează că:

“se ținneau cam 2 ședințe pe săptămână și până în februarie 1923 s-au și stabilit stemele județelor vechiului regat. Era partea cea mai ușoară, căci era vorba numai de a pune stemele tradiționale de acord cu regulile heraldice. În aprilie 1923, murind D. Onciul a fost înlocuit în iulie prin d. Alex. Lapedatu, iar președinte a devenit Mihai Seulescu. Activitatea a lăncezit aproape un an.

În iulie 1924 prin decizia 65.397 numărul membrilor comisiei a fost sporit, prin numirea d-lor: Virgil Drăghicescu (înlocuit în secretariat prin d. Iuliu Tuducescu), Const. Marinescu, prof. la univ. din Cluj, Zenovie Păclișanu și Petre Modolea, acesta ca delegat al Ministerului de Interne.

Din noiembrie acelaș an, a început întocmirea stemelor județelor din provinciile nou dobândite precum și ale orașelor. Lucrarea devenea mai grea. Într-adevăr, în privința stemelor și orașelor din Ardeal, trebuia cercetat în ce măsură puteau fi păstrate în Statul român”¹⁷.

Totodată, într-un *Memoriu asupra stemelor județelor* păstrat în arhiva Comisiei Consultative Heraldice se precizează că “pentru provinciile de peste Carpați s-a luat de normă stemele din timpul stăpânirii ungare, eliminându-se însă emblemele privitoare la tradițiile istorice ungurești și introducându-se altele inspirate de trecutul neamului nostru”¹⁸.

În acest context trebuie plasată scrisoarea lui Lajos Kelemen¹⁹ din Cluj către Sebestyén, datată 27 decembrie 1924²⁰, în care îi face cunoscute următoarele:

“Zenovie Păclișanu, pe care se pare că și tu îl cunoști²¹ a trimis atașatele steme ca să-i explic lui ce reprezintă, căci explicațiile și descrierile lor nu le găsește

¹⁵ C. Moisil, *op. cit.*

¹⁶ BAR, I. C. Filitti, Mss. A 2026, f. 2.

¹⁷ *Ibidem.*, f. 2-5.

¹⁸ SANIC, fond *Comisia Consultativă Heraldică*, ds. 2, p. 1.

¹⁹ Lajos Kelemen a fost angajat al Bibliotecii Universitare, la Arhiva Muzeului Ardelean, începând cu anul 1918, de unde s-a pensionat în 1938. În 1940 a fost numit director al Arhivei și al Muzeului Ardelean. Multe dintre fondurile istorice conservate în prezent la SJAN Cluj sunt rodul activității sale de ordonare, a se vedea *Arhiviști ardeleni. Dicționar biobibliografic* (coord. Liviu Boar), Târgu-Mureș 2014, p. 128.

²⁰ P. Sas, *op. cit.*, I, p. 134-135.

²¹ Zenovie Păclișanu a ocupat postul de director al Arhivelor Statului din Cluj în perioada 1920-1922. A se vedea *Îndrumător în Arhivele Statului Cluj* (coord. Al. Matei), I, București 1979, p. 33-34.

nicăieri. Are nevoie pentru Comisia de Heraldică constituită în 1921 la București, care studiază stemele tuturor județelor și orașelor. Prin urmare le-ar trebui descrierile și explicațiile...

De aceea le trimit pe toate la tine ca să ajungă în cele mai demne mâini și ca să știi despre aceasta, că dacă te întreabă, să spunem amândoi același lucru. De aceea cer de la tine descriere, că tu știi cel mai bine acest lucru.

Desigur să nu spui nimănui nimic despre treaba aceasta și stemele cât mai repede să mi le înapoezi. Acum noi avem cinci zile libere. Lui Păclișanu i-am scris azi că din cauza zilelor libere nu am acces la sursele de documentare, dar după sărbători o să mă ocup de problemă și sper să trimit tot ce a solicitat. Acea că apelez la tine, bineînțeles că nu i-am scris...

Un Crăciun și un An nou fericit îți dorește prietenul tău iubitor, K. Lajos”.

În acest fel avem dovada implicării indirecte a lui Sebestyén în etapa premergătoare instituirii stemelor județene din Transilvania și o primă ipoteză cu privire la paternitatea descrierilor care însoțesc stemele. Facem mențiunea că dintre cele 19 steme, 6 sunt însoțite pe verso de o descriere heraldică respectiv Alba, Ciuc, Solnoc-Dăbâca, Maramureș, Mureș-Turda și Cojocna. Ordinea lor în dosar este până la un punct alfabetică, după care succesiunea lor este aleatorie.

Confruntând însă imaginile cu descrierile, această primă ipoteză apare într-o lumină nouă:

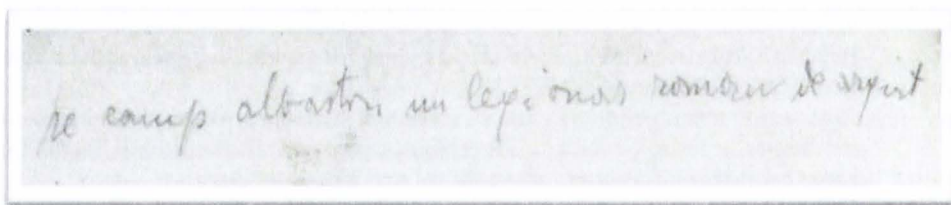
Astfel, stema **Alba** conține în descriere: “*pe câmp albastru, un legionar roman de argint*” [fig. 4], fiind în fapt descrierea stemei stabilite de Comisia Consultativă Heraldică [fig. 3], și nu cea corespunzătoare desenului care figurează în câmp de azur, o acvilă neagră în zbor deschis, pe o colină naturală [fig. 2], stema fostului comitat Alba.

(Fig. 2, J. Sebestyén, *Alba*)

(Fig. 3, *Jud. Alba* – stema interbelică)

(Fig. 4, Descrierea de pe reversul stemei lui J. Sebestyén, *Alba*)

În cazul **stemei Ciuc-ului** descrierea [fig. 7] constă în următorul text: “în primul cartier pe fond de albastru: soare de aur cu figură omenească și cu raze; în cartierul al doilea: pe fond roșu o cruce simplă de argint sprijinită pe o semilună de aur; în cartierul al III-lea: pe fond roșu două fascii de argint, reprezentând Mureșul și Oltul, în cartierul IV: pe fond albastru: patru brazi verzi pe patru mobile negre. Scutul din mijloc: pe câmp de aur: Maica Domnului încoronată și în haină albastră stând pe semilună de aur sprijinită pe globul pământesc negru”. În această situație, descrierea nu este nici cea conformă desenului lui József Sebestyén [fig. 5], nici cea raportată la stema definitivă, oficializată de Comisia Consultativă Heraldică [fig. 6]. Este vorba despre una din variantele de lucru, intermediară.

Este știut faptul că, în anul 1876, în urma reformei administrative din regatul Ungariei, scaunele secuiești au fost transformate în comitate, iar scaunul Ciuc-Giurgeu-Casin a devenit comitatul Ciuc, păstrând însă stema folosită anterior, datând de la sfârșitul anului 1793, când a fost realizată și matricea sigilară²². Simbolurile gravate erau în conformitate cu cele aprobate prin scrisoarea privilegială acordată de Curtea de la Viena, iar precizarea conținutului sigiliului ne ajută să înțelegem desenul lui Sebestyén. “Câmpul sigiliului cuprinde un scut oval sfâșiat în patru, acoperit cu o coroană deschisă, cu cinci fleuroane. În primul cartier se află soarele cu față umană, strălucind, în al doilea o cruce dublă fixată pe semiluna personificată, în al treilea, sunt patru munți întretăiați de trei râuri (Mureșul, Oltul și Târnava). Pe vârfurile dealurilor din mijloc, câte o căsută, reprezentând locurile de vamă de la trecătorile din Ghimeș și Tulgheș. În al patrulea cartier se văd patru mobile, cu câte un brad. Peste tot un scut în inimă, redând renumita statuie care se află și azi în biserica mănăstirii frabciscane din Șumuleu Ciuc. În exergă, legenda: SIGILLUM SEDIUM SICULIUM CSIK VTRIUSQUE GYERGGYÓ ET KÁSZON, 1793. (Sigiliul scaunelor secuiești ambele Ciucuri, Giurgeu și Casin 1793.)²³.”

Este interesant de subliniat faptul că, în scrisoarea amintită deja expedită de către Lajos Kelemen lui Sebestyén la sfârșitul anului 1924 cu trimitere la explicațiile solicitate de Zenovie Păclișanu, cel dintâi mărturisea că poate rezolva în mod corespunzător problema stemelor scaunelor Mureș, mai bine spus, Mureș-Turda și Trei Scaune, nu același lucru fiind valabil și pentru Ciuc și Odorhei. “La Ciuc, la

²² Desenul din 1793 al sigiliului scaunului Ciuc-Giurgeu-Casin a fost publicat în Attila István Szekeres & Antal Sándor Pál & János Mihály, *Simbolurile istorice secuiești*, Odorheiu Secuiesc 2017, p. 88, fig. 8.

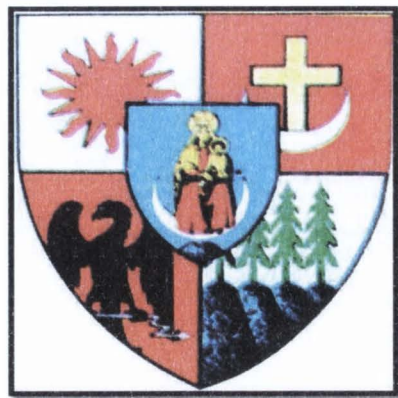
²³ *Ibidem*, p. 89-90.

vămi ar fi bine să dăm ca explicație «strâmtori» și cantoane, ca să nu le șteargă, căci sunt în stare. Dar ce să dăm la crucea dublă? Să fie catolicismul din Ciuc... La Odorhei, măruntele cruci malteze²⁴, nici eu nu le înțeleg. Stema²⁵ [fig. 23] a dat-o Maria Tereza în 1757, dar descrierea am citit-o doar la Orban Balasz²⁶, descriere laică²⁷.

(Fig. 5, J. Sebestyén, Ciuc)

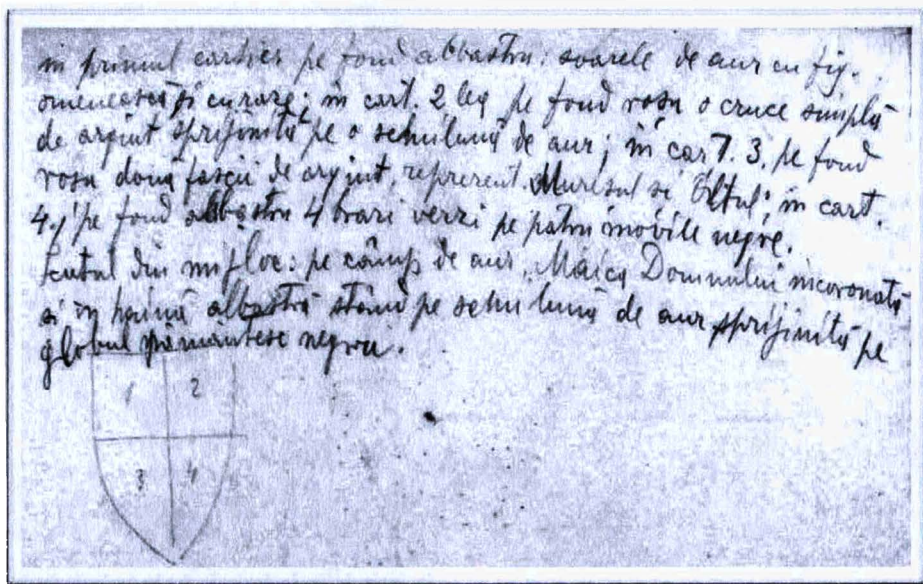
(Fig. 6, Jud. Ciuc – stema interbelică)

²⁴ “Crucile malteze” amintite sunt cunoscute în două forme diferite de reprezentare: prima, identificată în două amprente păstrate după un prim sigiliu cu stemă al scaunului Odorhei (amprente din 1703, respectiv 1724) constând într-o cruce mare care împarte câmpul sigiliului în patru părți, în fiecare sfert găsim o cruce mai mică, cu laturi egale. Explicația stemei, potrivit baronului Daniel István, prim jude-regal al scaunului, făcea trimitere la legătura strânsă dintre cele cinci autorități care formau unitatea administrativ-teritorială scaună, dintre care crucea mare, care cuprinde ansamblul este “scaunul mamă”, iar celelalte simbolizau scaunele filiale Cristur și Bărdut și cele două localități privilegiate, Zetea și Vlăhița. Cea de-a doua formă de reprezentare este cea din scrisoarea privilegială emisă la 23 iulie 1757, unde cele cinci cruci roșii, așezate în poziția crucii Sfântului Andrei se încarcă, pe argint, primul și al patrulea cartier. Cf. A. S. Pál, *Sigilii istorice secuiești*, în A. I. Szekeres & A. S. Pál & J. Mihály, *op. cit.*, p. 95-96.

²⁵ Scut scartelat încercat în cartierele I și IV, pe argint cu 5 cruciulițe roșii dispuse 2, 1, 2; în al II-lea și al III-lea, pe azur, pe o terasă verde, un palat administrativ de argint cu acoperișul roșu, cu trei turnuri, cel din mijloc mai înalt deasupra căruia se află la dextra un soare de aur iar la senestra o semilună crescătoare de argint. Scutul este timbrat cu o coroană deschisă cu trei fleuroane și două perle. Tenanții situați pe o terasă naturală, sunt doi luptători secui: la dextra, un bărbat natural, în armură cu mantie, purtând o cască cu pene de struș și sabie la brâu (călăreț), totul de argint, ținând un steag cu pânza sfertuită de albastru și aur, iar la senestra un bărbat natural, în uniformă azur, cu cizme negre și bonetă naturală, cu mantie roșie, ținând la brâu o sabie de argint și în mâna stângă o pușcă. Desenul lui Sebestyén este mai stilizat și prezintă o serie de diferențe față de reprezentarea stemei din 1757: flamura ținută de călărețul (tenantul) din dextra nu mai este roșie, ci reproduce culorile cunoscute ale steagului comitatului Odorhei, aur și albastru (1907), însă într-o dispunere diferită; a se vedea *Ibidem*, p. 167. Palatul administrativ este amplasat acum pe o terasă și nu direct pe azur.

²⁶ Balázs Orbán, *A Székelyföld leírása*. I-VI, Pesta, 1868-1873.

²⁷ P. Sas, *op. cit.*, I, p. 134-135.

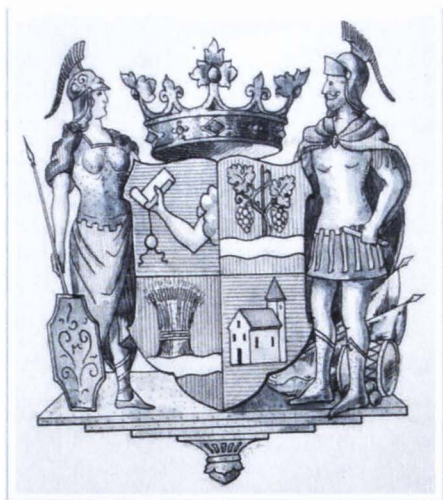
(Fig. 7, Descrierea de pe reversul stemei lui J. Sebestyén, Ciuc)

Un exemplu similar îl constituie și **stema Cojocna** [fig. 8] (Cluj) la care descrierea este următoarea: în primul cartier, pe fond roșu, lupoaica romană; al II-lea cartier: pe fond roșu, Corbul Corvinilor; al III-lea cartier: pe fond roșu, un snop de grâu auriu; al IV-lea, pe fond albastru: o mănăstire veche în stil gotic” [fig. 8]. Desenul lui Sebestyén reproduce stema fostului comitat²⁸, constând în scut sfertuit, încărcat în cartierul I, pe azur, cu un braț drept natural ieșind dintr-un nor de argint, ținând un document de argint, de care atârnă o pecete; în cartierul al II-lea, pe roșu, o fascie ondulată de argint din care se ridică un vrej de viță-de-vie de argint, cu frunze verzi și ciorchini de aur; în al III-lea cartier, pe roșu, o fascie ondulată de argint surmontată de un mănunchi de spice de grâu de aur; în cartierul al IV-lea, pe aur, o biserică cu un turn de argint., cu intrare arcuită și câte două ferestre pe fiecare fațadă, în semiprofil, cu acoperișuri ascuțite roșii. Scutul este timbrat cu o coroană deschisă cu trei fleuroane și două perle. Tenanți, pe o consolă de marmură: la dextra zeita Minerva, de carnăție, în armură completă romană naturală, cu lance și scut de argint, la senestra zeul Marte, în armură completă romană naturală, cu mantie. însoțit de mai multe trofee militare.

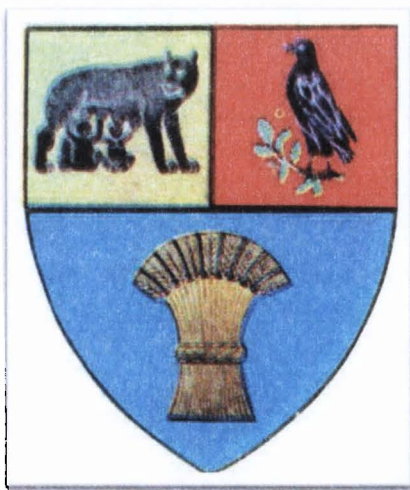
Și în acest caz, se poate stabili că descrierea surprinde una dintre variantele de lucru ale Comisiei, stema finală rezumându-se la cele trei cartiere amplasate într-un scut tăiat jumătate despicat.

²⁸ A se vedea sigiliul din 1757, cu aceeași reprezentare, publicat de A. S. Pál, *Maros-széki intézmények és pecsétjei a XVI. Századtól 1867-ig*, Marosvásárhely 2004, p. 189.

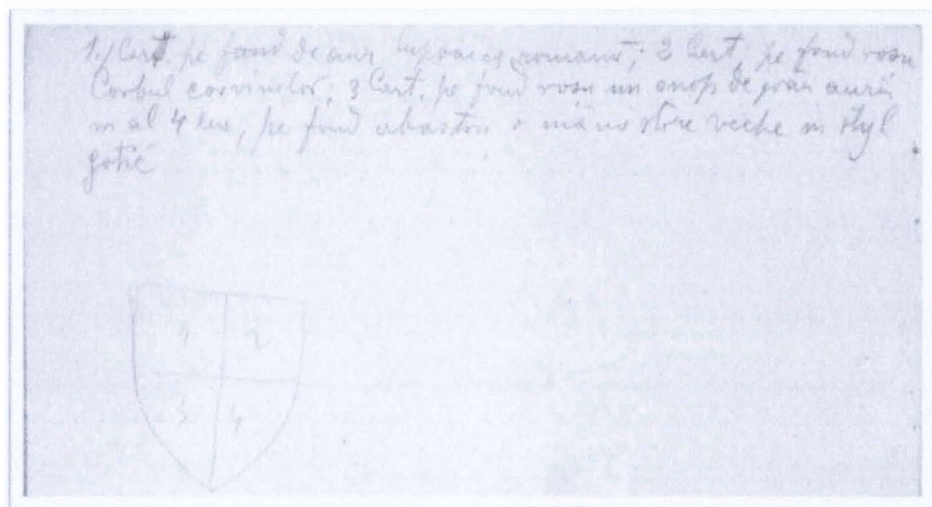

(Fig. 8, J. Sebestyén, *Cojocna*)

(Fig. 9, *Jud. Cluj* – stema interbelică)

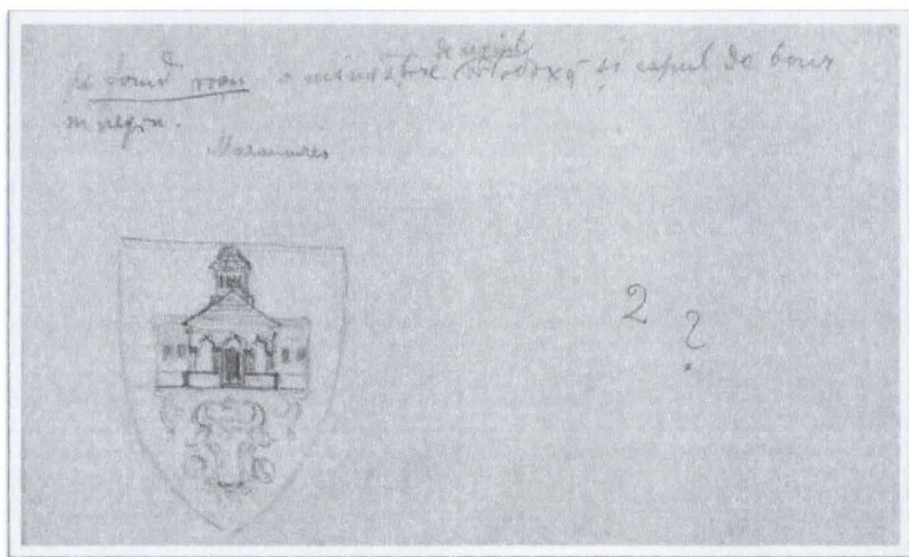

(Fig. 10, Descrierea de pe reversul stemei lui J. Sebestyén, *Cojocna*)

O categorie distinctă în cadrul compozițiilor analizate o constituie cele care, în afară de desenul realizat de Sebestyén, conțin pe verso, pe lângă descrierile amintite și schițe de lucru, permițând urmărirea mai clară a traseului parcurs de o stemă din etapa de început de lucru a Comisiei și până la forma oficializată, cunoscută. Astfel, în cazul stemei **Maramureșului**, descrierea [fig. 11] se raportează la o schiță de pe reversul desenului lui J. Sebestyén: pe fond roșu, o mănăstire de argint ortodoxă și capul de bour în negru. Desenul lui Sebestyén Keöpeczi conține, ca și în celelalte cazuri – majoritare, de altfel – stema fostului comitat: scut tăiat

încărcat în cartierul I, de argint, cu o terasă verde, pe care se află o intrare de galerie de argint în care lucrează doi mineri naturali, în uniformă neagră, flancată de doi brazi naturali, intrarea fiind surmontată de un țăp de munte natural; în cartierul al II-lea, pe azur, patru fascii ondulate de argint²⁹. Este stema aprobată de Maria Terezia prin privilegiul eliberat comitatului la 24 august 1748³⁰, moment în care se produce trecerea de la sigiliile fragmentate³¹, folosite până în secolul al XVIII-lea de comitatele din Transilvania³², la sigiliul unic, cu stemă.

Se poate observa, cu ușurință, că în stema finală s-a păstrat doar capul de bour natural cu stea de aur, flancat în dreapta de o roză de aur și în stânga de o semilună de argint, simbol menit să amintească faptul că de aici au pornit descălecătorii Moldovei.

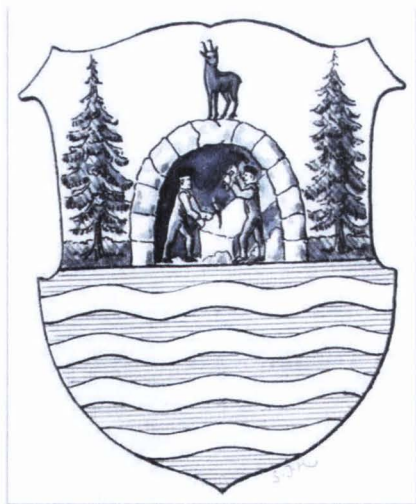
(Fig. 11, Descrierea de pe reversul stemei lui J. Sebestyén, *Maramureș*)

²⁹ A se vedea și SANIC, fond *Comisia Consultativă Heraldică*, ds. 4, p. 3.

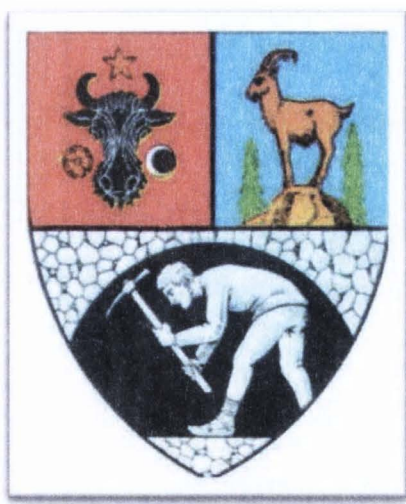
³⁰ Adalbert Balogh, *Evoluția sigiliilor folosite de autoritățile administrative din comitatul Maramureș – sec. XV-XVIII*, "Revista Arhivelor", 1982, 4, p. 414.

³¹ Sigiliile în care literele componente ale numelui comitatelor se repartizau pe mai multe sigilii mici, parțiale (fragmente) și care doar reunite puteau servi la întărirea actelor emise în numele comunității comitatului.

³² Alexandru Pal-Antal, *Sigiliile fragmentate ale comitatelor din Transilvania*, "Anuarul Arhivelor mureșene" I (2002), p. 82.

(Fig. 12, J. Sebestyén, *Maramureș*)

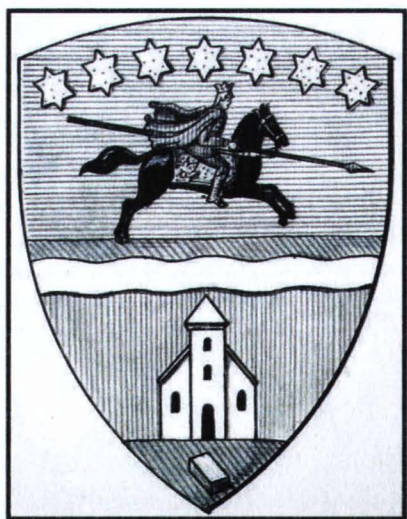
(Fig.13, *Jud. Maramureș* – stema interbelică)

În același registru se situează și compozițiile referitoare la Solnoc-Dobâca³³, județul Someș din anul 1925, de la care avem păstrate și mai multe variante de lucru: desenul lui Sebestyén [fig. 14] cu stema fostului comitat (tăiat azur roșu, printr-o fascie ondulată de argint; în cartierul I pe o terasă verde, Sf. rege Ladislau natural spre stânga, în uniformă roșie, cu cizme de aur, mantie roșie, purtând o coroană de aur, călare pe un cal de argint în galop, ținând o lance naturală, surmontat de șapte stele cu câte șase raze de aur; în al II-lea cartier, pe o terasă verde, încărcată cu o piatră de moară de argint³⁴, o biserică văzută din față, de același metal) de la care a pornit Comisia Consultativă, descrierea de pe reversul acesteia, incluzând și o schiță [fig. 15] pe care o regăsim definitivată într-o variantă neaprobată a stemei județului Someș [fig. 16], păstrată în fondul Comisiei Consultative Heraldice de la Arhivele Naționale Istorice Centrale și, în final, stema interbelică oficializată [fig. 17].

³³ Comitatul Solnoc-Dobâca s-a format în anul 1876.

³⁴ Cartierul al doilea reprezintă stema fostului comitat Solnocul interior (Belső-Szolnok), adoptată la 1746, în timpul împărătesei Maria Terezia. Piatra de moară face trimitere la cetatea Ciceului, cea mai importantă din comitat, singurul loc de unde se exploatau pietre de moară. A se vedea Vasile Mizgan, *Câteva aspecte cu privire la cetatea medievală de la Ciceu jud. Bistrița-Năsăud*, "Revista Bistriței" 12-13 (1999), p. 331-332.

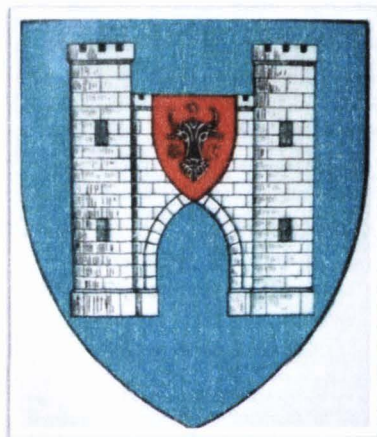
(Fig. 14, J. Sebestyén, *Comitatul Solnoc-Dobâca*)

(Fig. 15, Descrierea de pe reversul stemei lui J. Sebestyén, *Comitatul Solnoc-Dobâca*)

(Fig. 16, Variantă neaprobată a stemei jud. Someș)

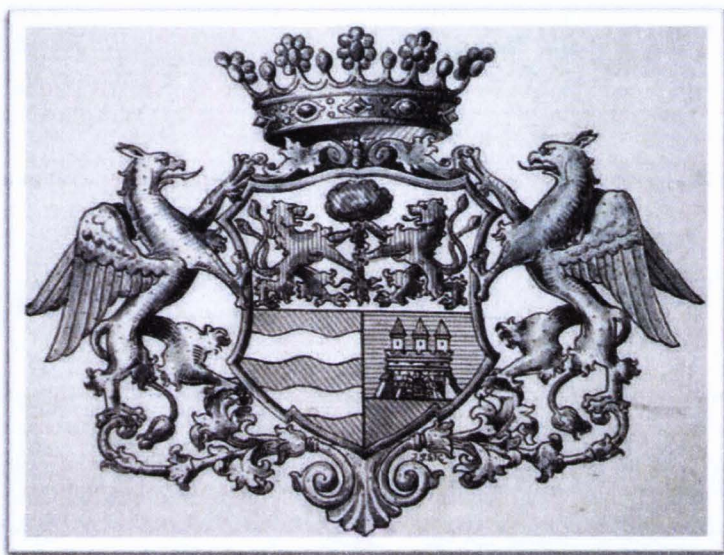
(Fig. 17, *Jud. Someș* – stema interbelică)
Sursa: M. Dogaru, *Din heraldica României* cit., fig. 303, p. LXXIII)

Dintre stemele enumerate mai sus care poartă semnătura lui J. Sebestyén sau care în mod clar au fost desenate de acesta, fără a prezenta însă semnătura sau inițialele acestuia se poate constata cu ușurință că reprezintă stemele fostelor comitate transilvănene de dinainte de Marea Unire, fapt semnalat deja. Acest lucru

este și mai evident dacă se au în vedere și celelalte compoziții aflate în dosar și care constau doar în desen. Astfel se explică de ce nu a fost posibilă o colaborare, în cadre oficiale, cu Comisia Consultativă Heraldică la alcătuirea heraldicii teritoriale interbelice, fidelitatea sa față de stemele anterioare Marii Uniri fiind confirmată și de corespondența sa cu Emil Jakubovich în care își exprima regretul că, deși a cerut să fie menținute, nu regăsește nicăieri “stemele comitatelor și orașelor noastre”³⁵. Péter Sas, biograful lui Sebestyén Keöpeczi menționează faptul că heraldistul a fost solicitat să participe la proiectarea stemelor noi ale județelor și orașelor, dar acesta nu a acceptat pentru că nu a vrut să rezolve problema “pe baza unor șabloane și compoziții heraldice greșite”³⁶.

Astfel, stema Aradului [fig. 18] conține scut tăiat, jumătate despicat; în cartierul I, pe argint, doi lei roșii afrontați, ținând un stejar dezrădăcinat cu tulpină de argint și coroană verde; în cartierul al II-lea, pe verde, două fascii ondulate de argint; în al III-lea cartier, pe azur, pe o terasă naturală, o cetate de argint, cu intrare arcuită și trei turnuri cu acoperișuri roșii. Scutul este timbrat de o coroană nobiliară (5 fleuroane), iar suportii doi grifoni de aur așezați pe ornamente de aur.

(Fig. 18, J. Sebestyén, *Arad*)

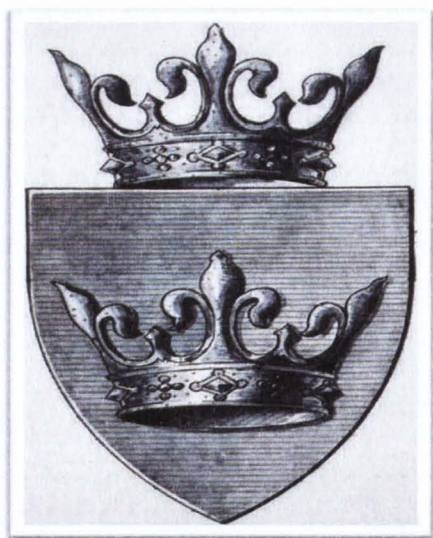
Stema Brașovului [fig. 19] este stema folosită încă din secolul al XIV-lea de orașul și districtul Brașov, vestigiile sigilare din a doua jumătate a secolului menționat (cel mai vechi datând din anul 1368)³⁷ reprezentând în câmpul sigilar o

³⁵ P. Sas, *op. cit.*, I, p. 128-129.

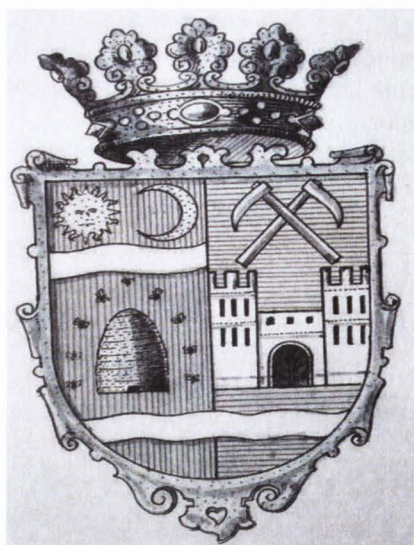
³⁶ *Ibidem*, p. 47.

³⁷ E. Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 350.

coroană deschisă cu trei fleuroane din crin stilizat³⁸. Stema comitatului va conserva pe azur, aceeași compoziție.

(Fig. 19, J. Sebestyén, *Brașov*)

(Fig. 20, J. Sebestyén, *Karasz-Severin*)

Stema Caraș-Severinului [fig. 20] este stema din 1881 a comitatului, mai puțin tenanții (zeul Hercule cu ghioagă la dextra, la senestra un miner în uniformă, ambii naturali): scut tăiat, a doua jumătate despicată; în cartierul I, tăiat printr-o fascie de argint, în a), pe azur, un soare de aur și o lună întoarsă de argint, în b), pe roșu, un stup înconjurat de un roi de albine, toate de aur; în al II-a cartier, pe azur, o cetate cu două turnuri, cu câte trei ferestre și intrare arcuită flancată de câte două ferestre, de argint, surmontată de două ciocane de miner de argint; o fascie ondulată de argint broșează peste tot în talpa scutului. Scutul este timbrat de o coroană deschisă cu cinci fleuroane.

Stema Făgărașului [fig. 21], formă stilizată a mărcii fostului comitat³⁹ care avusese capitala chiar la Făgăraș, figurează un scut cu baza rotunjită încărcat pe azur, eu o bareă de argint plutind pe o apă naturală, în care se află un husar natural spre stânga, ridicat, în profil, în tunică de azur, găitănăță cu fir de argint, cu pantaloni bufanți roșii, purtând pe cap o bonetă, cu pană albă la stânga iar în mâini o spadă de argint și mâner de aur, ridicată în poziție verticală; în fața lui, tot așezat, un turc natural, în haină verde, ridicând cu mâna dreaptă o cunună de lauri verde. Scutul este timbrat cu o coroană deschisă cu trei fleuroane și 2 perle.

³⁸ A. S. Pál, *Sigiliile provinciilor, scaunelor și districtelor săsești (1224-1848)*, în *In honorem Gernot Nussbächer* (ed. Daniel Nazare & Ruxandra Nazare & Bogdan Florin Popovici), Brașov 2004, p. 206.

³⁹ În stema fostului comitat husarul era figurat în picioare, din profil, ca de altfel și turcul.

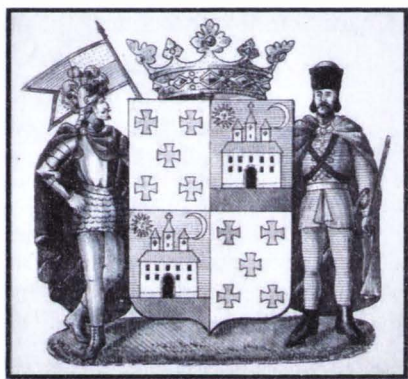

(Fig. 21, J. Sebestyén, *Făgăraș*)

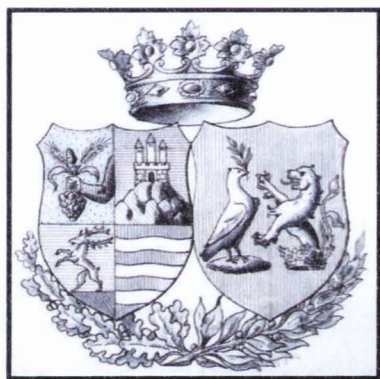

(Fig. 22, J. Sebestyén, *Hunedoara*)

Stema Hunedoarei [fig. 22] conține stema comitatului cu același nume, derivată din armele familiei Corvin – corbul ținând un inel în cioc – compoziție care a fost semnalată pentru prima dată într-un sigiliu din anul 1490 al comitatului⁴⁰. Keöpeczi era foarte familiar cu heraldica lui Iancu de Hunedoara căreia îi dedică un întreg studiu în anul 1927⁴¹.

(Fig. 23, J. Sebestyén, *Odorheiu*)

(Fig. 24, J. Sebestyén, *Sălaj*)

Stema Sălajului [fig. 24] este cea cunoscută din sigiliul din 1876 al comitatului Sălaj, care a reunit o parte din teritoriul fostelor comitate Solnocul de Mijloc și Crasna, armeriile noului comitat alăturând mărcile consacrate ale acestora,

⁴⁰ D. Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică* cit., p. 191-192.

⁴¹ Keöpeczi Sebestyén József, *A brassai fekete Templom Matyás-Kori cimerei*, extras din "Erdélyi Tudományos Füzetek", Cluj-Kolozsvár, 1927.

respectiv stema Solnocului de Mijloc în dextra⁴² și fosta stemă a comitatului Crasna (pe roșu, un porumbel de argint pe o terasă verde, ținând în cioc o ramură de măsline verde, și un leu ieșind dintr-o coroană, ambele de aur, afrontați⁴³), totul timbrat de o coroană deschisă cu cinci fleuroane.

(Fig. 25, J. Sebestyén, *Sătmár*)

(Fig. 26, J. Sebestyén, *Sibiu*)

În ceea ce privește compoziția heraldică a Sătmăreșului [fig. 26], cum o denumesc autorul ei, înfățișează stema din sigiliul comitatului Satu Mare, binecunoscută prin unicitatea sa dată de faptul că este singura din rândul comitatelor din Transilvania, Partium și Ungaria având scutul clasic cu nouă partițiuni⁴⁴ și, de

⁴² Sigiliul din 1753 al comitatului Solnocul de Mijloc cuprindea următoarea compoziție: scut sfertuit; în primul cartier, un braț drept natural ținând trei spice de grâu, o ramură de stejar și un vrei de viță-de-vie cu un ciorchine; în cartierul al II-lea, o terasă din care se ridică un munte pe care se află o cetate cu 3 turnuri cu acoperișuri, ferestre și porți arcuite; în al III-lea cartier, pe o terasă, un cerb sărind; în al IV-lea cartier, 3 fascii ondulate. Scutul înconjurat de un cartuş baroc era timbrat de o coroană deschisă cu cinci fleuroane. Legenda: SIGILLUM COMITATUS SZOLNOK MEDIOCR<IS>ANNO 1753 COLLATUM. A se vedea M. Dogaru, *Contribuții la cunoașterea sigiliilor comitatelor din Transilvania*, "Revista Muzeelor și Monumentelor. Seria Muzeu", 1986, p. 50.

⁴³ SANIC, fond *Comisia Consultativă Heraldică*, ds. 4, f. 56.

⁴⁴ În cantonul din dreapta al șefului, pe azur, un rac de aur înotând în sus; în cantonul central al șefului un bastion de cetate de argint cu o poartă deschisă și două ferestre, având pe creneluri două steaguri roșii și stând pe o coroană deschisă cu cinci fleuroane; în cantonul din stânga șefului, pe azur, un pește de argint înotând în jos; în cantonul central al flancului drept, pe roșu, patru brăuri de aur orizontale, simbolizând cele patru cursuri de apă mai importante din comitat: Tisa, Someșul, Crasna și Turul; în scutul central, pe azur un coroi natural (*károlyi madár*, potrivit privilegiului din 24 august 1721), situat pe o terasă alcătuită din trei movile verzi, sprijinind cu piciorul drept o inimă roșie din care smulge cu ciocul, totul înconjurat de un dragon încoronat care mușcă din propria-i coadă; în cantonul central al flancului stâng, pe roșu, un snop de grâu de aur pe trei movile verzi; în cantonul din dreapta al talpei, pe azur, un ciorchine de strugure de aur cu o frunză și un vrei verzi; în cantonul central al talpei, pe argint, un cerb situat pe o terasă verde, trecând spre dextra; în cantonul din stânga al talpei, pe azur o ramură de stejar cu o ghindă de aur și două frunze

asemenea, singura stemă de comitat care include în compoziție un blazon nobiliar, cel de conte, aparținând lui Alexandru Károlyi⁴⁵. Comitatul Satu Mare a obținut stemă proprie și dreptul de a folosi sigiliul unic prin privilegiul emis de cancelaria din Viena a împăratului Carol VI la 24 august 1721⁴⁶. Tiparul sigilar a fost confecționat din aur la începutul anului 1722, la comanda și pe cheltuiala contelui Alexandru Károlyi și prezentat obștii comitatului în cetatea Carei la 25 februarie același an, prin intermediul fiului acestuia, Francisc, instalat în funcția de comite suprem⁴⁷.

Pentru Sibiu [fig. 26], József Sebestyén s-a raportat la stema comitatului Sibiu din secolul al XIX-lea reprezentând un scut sfertuit, în primul cartier, pe roșu, între 6 stele de aur (2, 1, 2, 1), două spade încrucișate de aur cu vârfurile în jos, surmontate de o coroană (Sibiu – stema din secolul al XIV-lea a orașului și scaunului⁴⁸); în cartierul al II-lea, pe aur, un leu roșu încoronat (orașul și scaunul Sebeș); în cartierul al III-lea, pe aur, un urs negru conturnat (scaunul Nocrich⁴⁹); în al IV-lea cartier, pe azur, un mănunchi de 3 fire de lalele de argint, încadrat pe cele două laturi de câte un corn de cerb cu câte cinci ramuri (scaunul Miercurea). În inimă, pe azur, un trichetru de aur cu vârfurile terminate prin trei flori de tei surmontat de o coroană deschisă (provincia Sibiu)⁵⁰. Scutul este timbrat de o coroană cu 3 fleuroane și 2 perle. În spatele scutului se află două spade încrucișate, cu vârfurile în jos. Suportii (pe arabescuri): un leu încoronat și un urs.

---

verii. Scutul este timbrat de o coroană deschisă cu trei fleuroane și două perle, de sub care pomese lambrechini pe ambele flancuri, la dreapta roșii și argint, la stânga de azur și aur.

⁴⁵ Elazonul nobiliar al familiei Károlyi este reprodus pe foaia de titlu în Kálman Géresi, *A Nagy-Károlyi Gróf Károlyi család oklevéltára*, I, Budapesta 1882. Din acest blazon foarte încărcat, Alexandru Károlyi, ridicat la rangul de conte după semnarea tratatului de pace de la Satu Mare din aprilie 1711, a adoptat ca blazon doar partea centrală a blazonului familial de odinioară, reprezentată de imaginea coroiului care smulge cu ciocul dintr-o inimă, totul înconjurat de un dragon care își mușcă din propria-i coadă. Bujor Dulgău, *Sigiliile instituțiilor sătmărene din secolele XVI-XIX*, Satu Mare 1997, p. 102.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 92.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 93.

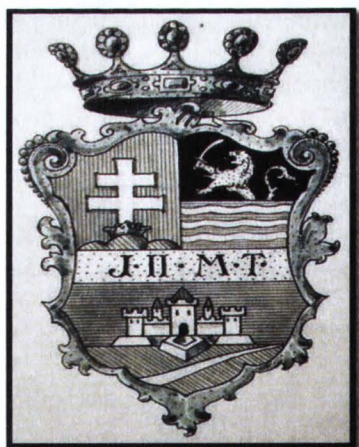
⁴⁸ I. Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 350.

⁴⁹ Sema scaunului Nocrich din anul 1741 conține în câmp pe un scut rotunjit la bază un urs rampant, spre dreapta, ținând în labele din față un stâlp. În jur, ca ornament, pe cele patru părți ale scutului, câte un crin stilizat. A. S. Pál, *Sigiliile provinciilor, scaunelor și districtelor săsești (1224-1848)*, în *loc. cit.*, p. 209.

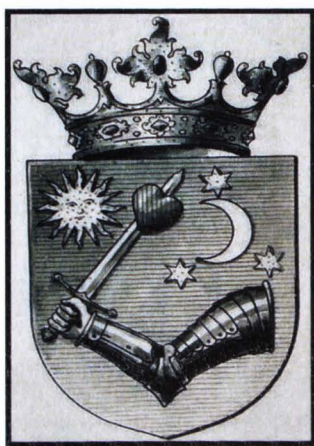
⁵⁰ I. Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 350.

(Fig. 27, J. Sebestyén, *Târnava Mică*)

(Fig. 28, J. Sebestyén, *Timiș*)

(Fig. 29, J. Sebestyén, *Trei Scaune*)

În același registru al fidelității față de stemele fostelor comitate se situează și stemele atribuite Târnavei Mici⁵¹ [fig. 27], Timișului [fig. 28] și mărcii Trei Scaune [fig. 29]. Tocmai de aceea, o reprezentare inedită sub aspect compozițional este oferită de stema Bistriței-Năsăud [fig. 30], unde, pe lângă compoziția clasică a stemei

⁵¹ Sigiliului comitatului Târnava a fost recunoscut în 1767 și înfățișa un scut încărcat pe roșu cu două brăuri ondulate de argint, în partea superioară și inferioară; între acestea, în centrul compoziției, un grifon de aur trecând spre dreapta pe o terasă formată din trei coline și ținând în laba dreaptă superioară un ciorchine de strugure. Scutul este timbrat de o coroană deschisă cu cinci fleuroane și patru perle. A se vedea M. Dogaru, *op. cit.*, p. 51.

comitatului⁵², se regăsește sub formă de timbru coroana de oțel a României. Trebuie subliniat faptul că ornamentul heraldic menționat a figurat în mai multe dintre stemele județene neaprobatе ale Comisiei Consultative Heraldice, ca o modalitate de particularizare a acestei categorii de steme. Un exemplu în acest sens îl constituie chiar proiectul de stemă pentru Bistrița-Năsăud păstrat în fondul Comisiei Consultative Heraldice [fig. 31]. Paternitatea ideii care a stat la baza acestei formule heraldice este greu de stabilit. Este dificil de spus, în temeiul datelor pe care le avem în prezent, dacă soluția i-a aparținut lui Sebestyén, fiind împărtășită pentru moment de membrii Comisiei, sau invers⁵³. Cert este că, ulterior, din motive necunoscute deocamdată, s-a renunțat la această formulă, preferându-se opțiunea pentru scuturile simple, netimbrate.

(Fig. 30, J. Sebestyén, *Bistrița-Năsăud*)

(Fig. 31, Proiect al stemei jud. *Bistrița-Năsăud*, din arhiva Comisiei Consultative. Sursa: M. Dogaru, *Din heraldica României* cit., fig. 29, p. 96.)

⁵² Două scuturi accolte și surmontate de coroana regală a Ungariei; în scutul din dextera, o stemă alcătuită dintr-un scut despicat; în prima, pe roșu, 4 fascii de argint; în a II-a, cartier pe azur, 7 flori de crin de argint, dispuse 1, 2, 1, 2, 1; cască cu gratii de argint, încoronată cu o coroană nobiliară (3 fleuroane, 2 perle). Cimier: un cap de struț de argint, ținând în cioc o potcoavă de aur. Lambrechini: la dreapta azur/aur, la stânga roșu/argint (Bistrița). În scutul din senestra, pe azur, un peisaj cu o câmpie verde străbătută de un râu de argint, pe care se află la dextera lupoaița de argint cu Romulus și Remus naturali, la stânga zeul Marte cu sulită și scutul oval încărcat cu inițialele V. R. R. (*Virtute Romana Rediviva*). Peisajul se închide printr-o lizieră verde cu arbori alungiți, în spatele cărora se ridică un lanț de munți de argint, pe cel din mijloc aflându-se o acvilă neagră cu zborul coborât, ținând în cioc o cruce latină, neagră (Năsăud).

⁵³ Informații suplimentare în această privință, dar și în altele, pot aduce documentele existente la SJAN Cluj, păstrate în colecția *József Sebestyén*, care vor constitui obiectul unor cercetări ulterioare.

Modificările multiple survenite în anii 1925-1927 asupra stemelor proiectate ale județelor, câte se întocmiseră, au avut loc fie în urma intervenției primului ministru Ioan C. Brătianu, care se interesa de aproape de lucrări, fie din cauza modificărilor administrative ale județelor, fie din inițiativa membrilor comisiei⁵⁴. O rectificare a celor 71 de steme județene s-a produs în primăvara anului 1927 de către Octavian Goga, ministrul de Interne al guvernului averescan, care le-a aprobat cu câteva mici modificări. După venirea la putere a noului guvern liberal, stemele, atât cele județene, cât și cele municipale, au fost prezentate lui I. G. Duca, ministru de Interne, și depuse la minister spre a se face formalitățile necesare pentru decretarea lor⁵⁵.

Acest parcurs îndelungat al compozițiilor până la momentul final al oficializării lor oferă explicația pentru prezența acelor desene de pe reversul stemelor realizate de Sebestyén. Autorul lor rămâne încă necunoscut în lipsa unor dovezi suplimentare, însă cea mai probabilă ipoteză trimite la Dionisie Pecurariu, desenatorul care a servit Comisiei Consultative Heraldice la ilustrarea noilor armerii teritoriale. Pecurariu, despre care se știu atât de puține în ciuda colaborării de durată cu forul heraldic interbelic, fusese apropiatul lui Vasile Pârvan și autorul a mii de desene, semnate sau nu în volumele acestuia și ale arheologilor români⁵⁶, ulterior devenind și desenatorul monedelor publicate de numismatul Constantin Moisil, într-o primă instanță și apoi al stemelor analizate de acesta⁵⁷. Ipoteza, care își așteaptă confirmarea în viitor, ilustrează, între altele, dificultățile de interpretare pe care sursele heraldice le-au presupun dintotdeauna, cele din spațiul autohton cu atât mai mult, în principal ca urmare a lipsei unei continuități a izvoarelor specifice sau conexe.

În concluzie, informațiile rezultate în urma investigării celor 19 steme identificate ne îndreptățește să afirmăm implicarea – indirectă – a heraldistului József Sebestyén Keöpeczi în etapa de început a creării armorialului districtual transilvănean din perioada interbelică. Ele oferă, totodată, și explicația pentru absența unei colaborări de tipul celei care a condus la realizarea stemei României Mari, adică în cadre oficiale, în condițiile opțiunii clare față de stemele anterioare înfăptuirii Unirii de la 1918 și care se regăsesc pictate și în alte locuri⁵⁸.

⁵⁴ BAR, *loc. cit.*, f. 5.

⁵⁵ C. Moisil, *Comisiunea Consultativă Heraldică cit.*, p. 261.

⁵⁶ C. N. Mateescu, *Un maestru al desenului arheologic: Dionisie Pecurariu*, "Studii și Cercetări de istoria artei" 17 (1970), 2, p. 281-288.

⁵⁷ A se vedea stemele din vremea lui Cuza, Carol I, Ferdinand semnate de Dionisie Pecurariu din studiul lui C. Moisil, *Stema României. Originea și evoluția ei istorică și heraldică*, "Boabe de grâu" 2 (1931), 2, p. 81-82 și 84.

⁵⁸ A se vedea stema "națiunii secuiești" pictată și desenată de József Sebestyén Keöpeczi în patru exemplare, două în biserica reformată din Câpeni pictată în anul 1926 și două aflate la galeria de artă "Gyárfás Jenő" din Sfântu Gheorghe. Ultimele menționate reprezintă o compoziție de steme pictată de heraldist în anul 1943 și care include stemele comitatelor Ciuc, Trei Scaune, Odorhei,

New Data Regarding the Heraldist József Sebestyén Keöpeczi and Stemele județelor din Transilvania [The Coats-of-Arms of the Transylvanian County]
(abstract)

Little is known in the Romanian bibliography about the work and activity of the heraldist József Sebestyén Keöpeczi. While progress was made in particular towards knowing the context in which the Great Romanian's coat-of-arms was set up, with its three alternatives, formalised in 1921, too little is known about its direct or indirect involvement in the process of elaborating the territorial heraldry created during the interwar period. The identification in the Bucharest archives of a number of 19 compositions holding Sebestyén signature, preserved in isolation in a file entitled "Transylvanian counties' coat of arms", offers the opportunity to reveal new respects of his activity during the existence of the Heraldic Consultative Commission. This paper has a purpose to analyse and contextualise the above mentioned coats-of-arms, connecting the new information with the one already known about the heraldist and with data recorded in his correspondence. These new heraldic sources come to complete the data on the work of the heraldic forum from the interwar period, in some cases illustrating the stages in setting up of the compositions, from the beginnings to their official version, due to the drawings on the back of the coats-of-arms set up by József Sebestyén.